szont lassan torkig lesz vele, s faképnél hagyja. Grace-t csak a véletlen menti meg az öngyilkosságtól.

A mese kiválóan alkalmas egy pszichológiai tétel-regényre, komoly, esetleg tragikus modorban. Huxley nyilván erre is képes lett volna, de helyette inkább a humoros regény műfaját választotta. Egy higgadt mozgató áll az események mögött, szövi, bonyolítja a szálakat s szemmelláthatóan örül és mulat a fonák helyzeteken. Olykor már annyira károrvendő, hogy a veletartó olvasó is elpártol tőle, s szimpátiájával inkább a nevetséges figurák sorsát kíséri.

A Spencer bácsiban az író kilép hűvös pártatlanságából, hangja megmelegszik, lírává oldódik: gyermekkoráról s gyermekkora egy jelentős alakjáról, Spencer bácsiról beszél. Huxley persze így sem bírja megtagadni természetét, s egy-egy kíméletlenül éles mondat ki-kizökkent a hangulatból. Pompás lapjai a regénynek azok, melyeken a longres-i vásárt rajzolja széles ecsettel, duzzadó életerővel, a nagy németalföldi mesterek modorára emlékeztetve. Remekül írja le az internáltak börtönét is.

(Csorba Győző.)

Ortega y G.: *Don Quijote nyomában.* — *Atlantisz.* Antal Gábor ford. (Bibliotheca.)

„Gondolatom, mely nemcsak az én gondolatom, az, hogy épségben és erőben gyűjtsem össze az egész családi örökséget. Lelkem ismert atyáktól ered, nemcsak mediterrán ember vagyok, az egész örökségre van szükségem, hogy szívem ne érezze nyomorultul magát. Én arra törekszem, hogy békét teremtsek bensőm emberei közt, hogy közös munkára szítsam őket."

Ezeket a sorokat írja Ortega a Don Quijote nyomában című esztétikai tanulmányában. Ez a szintétikus látásmód, módszerének, tudományos szemléletének alapja. Benne összetalálkozik a germán fogalmi világosság az általa oly tökéletesen jellemzett mediterrán életközelséggel, s világosság és mélység nehéz, de szerencsés szintézise teszi őt korunk egyik legjobb kultúrfilozófusává. Ortega szerint az igazi művész is mindig ellentéteket forraszt egybe, pl. az igazi mű, mint Cervantesé is, mindig reális-idealista és kritikus-romantikus. Így a dolgok különvalóságát felismerő, de ezeket egybefogó hevesség a szintézis szomjúsága: ez az izzó Amor intellektuális vezeti az író tollát, hogy a túlzások Scilláin és Caribdisein keresztül az örök igazságok és rejtett mélységek valóságának felismerésére. Ezzel a kiegyenlítő szemléletmóddal látja meg Ortega a malanchai lovag kérdőjellé görbült hórihorgas alakjában az örök emberi természet, a mediterrán kultúra kettősségének titkát: benne, akiben két világ egy reális és egy irreális álom és valóság találkozik és egy kettős párkányt alkot. Don Quijote testesíti meg azt a heroizmust, ami komikussá lesz, mivel nem a jelen realitásainak kellő felismerésével tör jövendő vágvai felé, hanem önmagán keresztül megtett kerülővel jut el a világhoz és így a közbeiktatott énprisma elnyeli a világnak egyes színeit Így látja Ortega Don Quijote jellemét, aki mivel határszéli természet, állandóan komikum és tragikum határán jár és a tragikomikum nemes és örök ötvözetébe forrasztja magába mindkét elemet. Így ezzel a szellemi világossággal és szinte rajongó tárgyszeretettel látja meg és fejti ki egymásután az esztétika, a történelem és művelődéstörténet nagy kérdéseit Ortega. Megtalálja a módszert, mely az élményvilág szubjektív gazdagságának és a jelenségvilág objektív exaktságának egyaránt eleget tud tenni. Megértve mindazt, amit a művész csak átél, és átélve mindazt, amit a természettudós csak megfejt. Ezért nemcsak jó és szakemberek számára értékes olvasmányt nyujt könyve, hanem legmagasabb fokon szép és élvezetes (a laikusnak) is.

(Margalit Gabriella.)

Plutarchos: *Caesar élete.* 70 l. (Officina.)

Mit tud művelni a legnagyobb történeti életrajzíró olyan tárgyon, mint Caesar élete? Erre ad választ a magyar közönségnek Sárosi Gyula fordítása Plutarchos Caesar-életrajzából. A fordítás kellemes, síma. Nem törekedik mindenáron „tősgyökeres" kifejezésekre s az egyetlen esetet nem említve, amikor arról értesülünk, hogy Caesar „ostobaságnak tartotta, hogy *bedőljön*" az usipeseknek és tencterusoknak, elkerüli a pongyola, utcai nyelvet is. A bevezetésben sokkal sikeresebb a filológiai rész, mint a történeti. A modern kifejezések alkalmazása más fogalmi tartalmú ókori viszonyokra, mint pl. „szívósan védekező karthágói plutokrácia", arisztokratikus hagyománytisztelet, „osztálypolitika", „bel- és külpolitikai nehézségek" stb.... bizalmatlanná teszik az olvasót. Annál elfogadhatóbbak a bevezetésnek Plutarchos szövegével összhangban levő megállapításai, hogy Caesar hatalmi törekvéseinek azért volt annyi híve, mert nyugalmat ígért a fáradt Rómának s akkor következett be a csalódás, amikor demiurgikus teremtő szelleme éppen ezt nem adta meg, csak hurcolta magával a köztársaságot végzetes útjaira. Egy emberélet alatt akarta végrehajtani mindazt, amire nemzedékek kellettek volna. Így következett be a visszahatás, mégpedig a mult irányában: megölték. S helyébe lépett Octavianus, aki beteljesítette, amit ő ígért. És mégis ez a torzó egyedülálló. Mint Ciceró mondta, olyan, mint „a mosolygó tenger". Másik ellenfele a római köztársaság utolsó nagy jelleme, az uticai Cato. Ők ketten látták, mi lesz eljövendő pályája. Catóval nem is bírt Caesar. Mikor Cato a győztes kegyelme helyett az önkéntes halált választotta, ez a tette Caesart mélységesen „lesujtotta". Érezte benne Róma szellemét és a maga tragikus